

Marcel Koprol

JE JUŽNI KAVKAZ RES SAMO RUSKA SOSEŠČINA?

Predvidljiva nepredvidljivost ruske zunanje politike.

Lanskoletni ruski vojaški poseg v Azovskem morju, kjer je "velika sosedna" s skoraj gusarskim napadom zasegla ukrajinsko ladjo in njihovi mornarici s kasnejšo blokado preprečila dostop do ukrajinskega pristanišča na njegovi obali, je dejanje, ki odpira številna vprašanja. Ruska predvidljiva nepredvidljivost postaja že skoraj preroška, kar postavlja zahodne strateške politične analitike pred veliko preizkušnjo. Iz Kremlja tudi ne uhaja veliko informacij, pa ne samo zaradi debeline njegovih zidov, ampak predvsem zaradi skrbnega varovanja informacij, ki zadevajo ruske državne strateške interese¹. Dejanje, ki ga omenjamo v začetku našega diskurza, bi lahko poenostavljeno sicer presojali zgolj kot nov detajl v ruskih naporih za destabilizacijo Ukrajine, vendar menimo, da ga je treba vseeno, zaradi bližine "politično občutljivega" geostrateškega območja in njegovih "zamrznjenih konfliktov" ter nekaterih notranjih političnih sprememb v treh državah južnega Kavkaza, presojati tudi v širšem kontekstu vpliva na bodoče Evro azijske povezave Ukrajine in držav južnega Kavkaza.

V današnjem diskurzu bomo svoj pogled usmerili proti južnemu Kavkazu in razmeram v treh državah, ki se nahajajo na tem področju. Za začetek lahko zapišemo zanje zelo ugodno, zanimivo in pomembno skupno značilnost, katera pa, recimo, ne velja za veliko večjo Ukrajino. Politična zapuščina nekdanje velike Sovjetske zveze in njen prevladujoči vpliv, postopoma, vendar vztrajno izginjata, podobno kot v njihovih okoljih izginja znanje nekdanj dominantnega ruskega jezika² in se zmanjšuje število etničnega ruskega prebivalstva.

¹ Kremelj ni ameriška Bela hiša, kjer zaposleni kar tekmujejo med seboj, kdo bo medijem posredoval več anonimnih informacij (op. Avtorja).

² Po javno dostopnih podatkih, recimo, zgolj 2/3 Azerbajdžancev obvlada osnovno znanje ruščine in gledanje ruskih TV kanalov skokovito upada (op. avtorja).

marec 8, 2019

Zato je tudi politično nekorektno in povsem neprimerno opisovati omenjene tri države južnega Kavkaza kot "rusko zaledje", saj imajo z Rusijo čedalje manj skupnega. Čeprav je morda označevanje južnega Kavkaza za "rusko sosedstvo" za malenkost ustrežnejše, pa vseeno vsebuje veliko pomanjkljivost: zaradi spremenjenih razmer na mednarodnem prizorišču je potrebno njihovo geopolitično lego utemeljiti z novimi mednarodnopolitičnimi spoznanji. Južni Kavkaz namreč počasi postaja samostojna, neodvisna regija, ki v novih geopolitičnih razmerah predstavlja soseščino tako Rusiji, EU, Iranu, kot tudi Turčiji³.

Tri desetletja so dolgo obdobje in tudi na južni Kavkaz so prišle spremembe. Časi, ko je bila regija ujetnica nenehnih medsebojnih konfliktov, se postopoma umikajo novim razmeram, ki razkrivajo, da se omenjene tri države vztrajno trudijo poiskati svoj modus operandi v odnosu druga do druge in do svoje velike sosedbe, Rusije. Spodbudno je tudi spoznanje, da so, nekatere bolj, druge manj ali pa skoraj nič, uspele s previdnimi koraki vsaka na svoj način identificirati svojo pot, ki naj jih privede v bolj demokratično in manj z ruskimi interesi prepredeno politično okolje.

Vsekakor pa ob zapisanem velja vseeno opozoriti, da je njihovo potovanje zelo težavno, kajti do novega političnega okolja ni bližnjic in paziti morajo, da ga oblikujejo tako, da ne izgubijo zaupanja svojih državljanov, niti ne razburijo kremeljskih politikov v tolikšni meri, da bi prišlo iz njihove smeri do negativnih reakcij. Predvsem pa morata Armenija in Azerbajdžan paziti, da se spet ne zapleteta v nov in nepotreben vojaški spopad, ki bi jima jemal energijo in ju silil v odstopanje od načrtovanih notranjih družbenih sprememb, saj bi Kremelj, kot na pladnju, dobil odlično priložnost za vmešavanje in manipuliranje⁴ z obema državama.

Zato je že dosedanja notranjepolitična transformacija držav južnega Kavkaza vredna vsega občudovanja, ker poteka v napetem ozračju stalnega nadzora s strani kremeljskih politikov. Za njihov zunanjepolitični pogled namreč velja stalnica, ki več kot stoletje zaznamuje rusko zunanjo politiko in pravi, da se Kremelj z veliko težavo odpoveduje političnemu vplivu nad

³ Seveda se tam pojavljajo tudi ZDA s svojimi mednarodnimi trgovskimi in finančnimi velikani, toda vseeno te regije ne moremo smatrati kot ameriško soseščino, kot menijo nekateri ameriški diplomatski predstavniki, saj politični interesi ne izpolnjujejo zahteve po ozemeljskem stiku (op. avtorja).

⁴ Zaradi problematične visoke stopnje korupcije sta državi še posebej ranljivi, kar bi lahko Rusija izkoriščala v svoj prid, vendar za enkrat ruski mediji o tem ne pišejo (op. avtorja).

marec 8, 2019

teritoriji nekdanje Sovjetske zveze, na katerih so po razpadu Sovjetske zveze nastale nove, samostojne mednarodno priznane države, ki želijo svojo samostojnost dokazovati in potrjevati tudi s svojim interesom prirejeno notranjo in zunanjo politiko.

Kremeljski veljaki namreč še vedno razumejo, da gre pri političnih spremembah v teh državah za vprašanja, ki zadevajo rusko nacionalno varnost in si zato nadaljevanje svojega vpliva zagotavljajo, najprej, s prisotnostjo ruske manjšine v teh državah, če pa njena številčnost ni omembe vredna, pa z obstojem vojaških baz, ki jih njihovi vojaki niso zapustili niti po objavi neodvisnosti omenjenih treh držav. Slednje se potrjuje v Armeniji, kjer je ostala močna ruska vojaška baza, medtem ko se prva paradigma nanaša na Gruzijo, kjer je Rusija uspela s provokacijami in premetenimi potezami državi odtrgati dva njena ozemeljska dela: Abhazijo in Južno Osetijo, ker je menila, da bo lahko tako uspešneje nadzorovala notranjo in zunanjo politiko Tbilisija.

Države južnega Kavkaza iščejo poti do svojih interesov.

Kot rečeno, vstopili smo v leto 2019 in zanimivo je pogledati, kaj se zdaj dogaja v treh južno kavkaških državah in v kolikšni meri je ruska politična doktrina še uspešna. Zapišemo lahko, da se dogaja kar precej, posebno še v Gruziji in Armeniji, medtem ko ostaja Azerbajdžan, zaradi nespremenjenega notranjega razmerja sil, še vedno v nekdanjih avtokratskih družbeno političnih okvirih. Ker ocenjujemo, da je največji napredek naredila Gruzija, kljub temu, da jo je Moskva dejansko najbolj ogrožala, ji nasprotovala ter jo skušala povsem onemogočiti, je prav, da njenim političnim in gospodarskim spremembam, s katerimi je uspela ruska nasprotovanja in provokacije skoraj v celoti izničiti, namenimo začetne besede.

Po vojaškem spopadu leta 2008 sta se zgoraj omenjena dela Gruzije dejansko še bolj odmaknila od Tbilisija in po desetih letih je videti, kot da gruzijskih politikov to niti ne vznemirja preveč. Putin je sicer pričakoval, da bodo njegove ozemeljske poteze ovirale notranje reforme, omejevale gruzijski zunanjepolitični prostor in preprečevale gruzijsko približevanje zahodnim državam, vendar se je uštel. Spregledal je pomemben notranji generator politične moči: mlado generacijo Gruzijcev, ki ne čuti kake pretirane navezanosti na ti dve odcepljeni "samostojni entiteti". Zato počasi prevladuje občutek, da so se jima nove

marec 8, 2019

generacije gruzijskih politikov in prebivalstva Gruzije odpovedale, saj je govoric o njihovi ponovni reintegraciji v Gruziji čedalje manj.

Takšen tektonski politični zasuk v pogledih na gruzijsko družbeno politično realnost je državi dejansko pomagal, da se je lahko začela odločneje gospodarsko povezovati z državami EU, obenem pa si je, zanimivo, precej izboljšala tudi svojo pot k severnoatlantskih povezavam in sodelovanju z ZDA⁵. Ob tem pa ne gre zanemariti tudi pomembnega dejstva, da se zmanjšanega svojega političnega vpliva na dogajanje v Gruziji počasi zavedajo tudi ruski politiki in zato občasno poskušajo, sicer čedalje manj uspešno, z različnimi oblikami provokacij ustvarjati napetosti na mejah obeh entitet⁶ ter prisiliti politike v Tbilisiju k ponovnim zaostrovanjem medsebojnih odnosov in tako Gruzijo ovirati na čedalje bolj izrazitem procesu njenega "osamosvajanje" od Moskve.

Tudi za zadnje decembrske politične spremembe v Armeniji lahko zapišemo, da predstavljajo pozitivno presenečenje, saj so mladi armenski politiki, kljub tradicionalni tesnejši navezanosti Armenije na Moskvo, ki ji botrujejo velika ruska vojaška baza na tleh njihove države in armenske energetske ter infrastrukturne potrebe, pokazali veliko mero politične iznajdljivosti pri iniciaciji postopnega osamosvajanja in odmikanja iz dominantnega primeža kremeljskih oblastnikov. Prav to je izstopajoča značilnost razmišljanja in delovanja nove mlade erevanske politične strukture, ki je minuli konec leta uspela z nekakšno "žametno revolucijo" zamenjati nekdanje Rusiji močno naklonjeno vodstvo.

Uspeh je še toliko večji, ker ni bilo videti, da imajo "novi revolucionarji" na voljo veliko političnih vzvodov, da bi lahko tak preobrat tudi dosegli. Njihova zmaga na decembrskih volitvah je bila zato za marsikoga še bolj presenetljiva, ker je bila tudi zelo prepričljiva. Z vidika zahodnih strateških analitikov, ki so tradicionalno nagnjeni k euforiji in pretiravanju, je bila slednja morda, vsaj za enkrat, še preveč optimistično ocenjena kot odločen signal armenskega volilnega telesa, da si želijo še večji odmik od svoje velike sosedice in njenega

⁵ Nenadoma sta zamrznjena konflikta postala čedalje manj pomembna in Gruzije ne omejujeta na njeni razvojni poti (op. avtorja).

⁶ Najbolj pogoste med njimi so minimalno (za nekaj metrov) prestavljanje mejne črte na gruzijsko ozemlje in zapiranje mejnih prehodov, vendar s svojimi provokacijami ne dosegajo zelenih odzivov (op. avtorja)

marec 8, 2019

političnega vodstva⁷, kajti za tako oceno je treba v realnem času veliko več političnega dokazovanja, potrjevanja in uveljavljanja družbenih sprememb.

Zapisano opozorilo v tem trenutku pomeni zgolj to, da je treba, zaradi analitične korektnosti, nove politične razmere v Armeniji obravnavati s kančkom previdnosti, saj je od ustoličenja novih, mladih politikov preteklo premalo časa, da bi lahko presojali, ali se je komaj začeti proces demokratizacije države začel dejansko tudi utrjevati. Glede na tradicionalne medsebojne odnose, vojaško prisotnost Rusije na njenih tleh, še vedno veliko energetsko in infrastrukturno odvisnost države od Rusije, je sedanja kremeljska inertnost do dogajanja in sprememb v Erevanu, ki se šele nakazujejo, blago rečeno, zelo sumljiva. Težko bi namreč verjeli, da bi se Moskva, če ne bi imela svojih skritih varovalk, brez negodovanja odpovedala svojemu nekdanjemu trdnemu političnemu zaupniku.

Previdnost pa je potrebna tudi zato, ker o novem armenskem voditelju Pashinyanu vemo zelo malo, ima 43 let in ga zato res ne moremo šteti med nekdanje preverjene sovjetske kadre, kot je to veljalo za njegove predhodnike. Ob tem pa, vsaj za enkrat, tudi ne moremo trditi, da bi bil izrazito proti rusko usmerjen, čeprav v svojih nastopih omenja tudi evropske vrednote. Zanj in za novo generacijo armenskih politikov lahko zato na podlagi njihovih političnih predvolilnih sloganov v tem trenutku z gotovostjo rečemo le to, da so to nedvomno politiki, ki bodo skušali razviti novo identiteto svoje države in regije južnega Kavkaza, ki bi lahko na koncu vsebovala več evropskih in manj ruskih vrednot, predvsem pa bi bila utemeljena s tradicionalnim izročilom armenske družbe. To pa bi lahko tudi tlakovalo njihovo pot v demokratizacijo države, v kateri bi čez leta morda tudi ruski vpliv povsem izostal.

Gruzija na južnem Kavkazu uspešno oblikuje "odskočno regijo" .

Toda vrnimo se k Gruziji, saj, zaradi najbolj izdelanih notranjih reform med tremi državami južnega Kavkaza, zasluži posebno pozornost. Tako lahko za Gruzijo, sicer še vedno z dokajšno mero previdnosti, celo zapišemo, da jo je Rusija, zaradi svoje zgrešene politike podpiranja neodvisnosti Abhazije in Južne Osetije, že skoraj izgubila. Morda se bo kdo začutil

⁷ Tako oceno so pretežno bazirali na izjavah nekaterih poslancev v novem parlamentu, ki so se v svojih prvih nastopih razglašali "za EU naklonjene politike" (op. avtorja).

marec 8, 2019

tej paradigmi in jo bo ocenil za analitično pristranskost in pretiravanje, ali celo kot popolno geostrateško neskladje, vendar jo notranjepolitično dogajanje, uveljavljene reforme in razvojne usmeritve Gruzije zadnjih let dovolj dobro podpirajo. Res pa je tudi, da zveza Nato gruzijsko približevanje in njen morebitni vstop v omenjeno zvezo brez omenjenih dveh entitet ne načrtuje, kar pa bomo videli, sploh ni več visoko na prioritetni listi gruzijskih strateških usmeritev.

V Gruziji je v zadnjih šestih letih dejansko prišlo do velikih družbenih sprememb, saj se je država postopoma izvila iz diktatorskih spon ter v veliki meri odpravila nekdanjo korupcijo, ki sta bili negativni značilnosti prvih deset in nekaj let njene samostojnosti ter sta zavirali njen družbeni in gospodarski razvoj. Čeprav gruzijski politiki na notranjepolitičnem prizorišču vsega še niso uspeli odpraviti, se krivulja svobode njenega družbenega razvoja vseeno odločno in vztrajno dviguje. V globalni percepciji Gruzija tudi postaja čedalje pomembnejša vez med Zahodom in Vzhodom, med Evropo in Azijo.

Končni cilj novodobnih gruzijskih politikov, ki ga niti ne skrivajo, pa je, da njihova država čim prej postane gospodarsko stičišče med obema kontinentoma, ob tem pa tudi vztrajno utrjujejo svoje bilateralne – tudi vojaške – povezave z ZDA. Gruzijski politiki so tudi zelo spretno izrabili še eno ponujeno priložnost: ker s Kremljem, s katerim zaradi njegove negativne vloge regionalnega "nasilneža", ki zaseda dele suverena gruzijskega ozemlja, nimajo diplomatskih odnosov, so Moskvi elegantno preprečili, da bi se vpletala v notranje gruzijske odnose in reforme. Tako lahko zdaj ruski politiki iz obeh svojih "samostojnih entitet" zgolj opazujejo napredovanje bilateralnih odnosov med Gruzijo in EU na gospodarskem in političnem področju ter njeno približevanje ZDA.

Gruzijška vizija njene državnosti na južni Kavkaz prinaša novo, sodobno politično svežino, saj je uspešno utemeljena s kar najbolj optimalno izrabo njenega geografskega položaja, demokratizacije njenega političnega prostora, razpoložljive infrastrukture, ki ponuja izjemne možnosti za njen nadaljnji razvoj in regionalne povezave ter njenih geostrateških in političnih prednosti. Vse naštetе prednosti Gruziji zagotavljajo odlične pogoje za oblikovanje moderne "odskočne regije", ki bo omogočila trdno oporo za povezavo med Evropo in Azijo. Dejstvo je, da je to tudi velikanski odmik in udarec Vzhodnemu sosedstvu, ki ga je pred leti poskušala

marec 8, 2019

uveljaviti EU (in je še vedno del njene zastarele Zunanje strategije) v odnosu do svojih vzhodnih sosed⁸, katero ni dalo pričakovanih rezultatov, ker je bilo v percepciji geostrateškega političnega prostora videti preveč prepleteno s političnimi niansami.

Ker pa je gruzijska vizija prihodnosti njeno popolno nasprotje, saj je veliko bolj pragmatična in se nagiba k oblikovanju nepolitične "odskočne regije", je prav zato tudi lažje uresničljiva in lahko, dolgoročno, ob vzponu gospodarskega sodelovanja, veliko hitreje prinese tudi večje pozitivne politične učinke in socialne spremembe. Pomembno je dodati, da bodo imele podobno oblikovane regije, če bodo države tudi drugje sledile gruzijskemu vzgledu, zaradi možnosti tesnejših medsebojnih povezav civilne družbe in večje sposobnosti sprejemanja globalnih vrednot, tudi veliko več možnosti povezovanja, kot bi ga imele ob izvajanju zdaj veljavne evropske Vzhodne, ali katere druge sosedске politike⁹. Pričakujemo lahko, da bo tako opevana strategija EU do njenega Vzhodnega sosedstva že kmalu doživela svoj konec in se bo umaknila v pozabo.

Globlji pomen in vpliv gruzijske "odskočne regije".

In kje je Gruzija našla izhodišče in trdno oporo za svojo novo pot oblikovanja "odskočne regije"? Odgovor je na dlani in se imenuje pristanišče Anaklia, kjer lahko pristajajo ladje globokega ugreza. Pristanišče je locirano na stičišču geopolitično izredno pomembnega Evro azijskega trgovinskega koridorja, ki povezuje 70% svetovne populacije in ustvarja 70% svetovnega BDP¹⁰. Gruzijski načrti pa se niso ustavili zgolj pri investiranju v pristaniško infrastrukturo, saj se njeni politiki dobro zavedajo njegovega strateškega pomena in širijo svoje infrastrukturo omrežje tudi na druga področja. Tako je že storjen naslednji korak v oblikovanju partnerstva z Azerbajdžanom in Turčijo pri razvoju Baku-Tbilisi-Kars železniškega omrežja, s katerim se bo transportni čas med Evropo in Kitajsko skrajšala za celih 15 dni.

⁸ Armenije, Azerbajdžan, Belorusija, Gruzija, Moldavija in Ukrajina (op. avtorja).

⁹ Kot velja za Kavkaz, bi lahko podoben pristop prinesel napredek tudi, recimo, na Zah. Balkanu, kjer bi infrastrukturalni projekti in izboljševanje logističnih povezav ter povečevanje pretoka blaga in storitev v smeri Zahod – Vzhod in Sever – Jug utrjevali primernejše in bolj varno okolje za medsebojno sodelovanje in bi služili kot dodatni stimulan procesom evropskega povezovanja (op. avtorja).

¹⁰ To novo okoliščino je prepoznala tudi EU, ki je v svoje načrte že vključila širitev svojega trans evropskega omrežja tudi na to regijo (op. avtorja).

marec 8, 2019

Pomen omenjenih povezav je v tem, da ponuja gruzijska obala s svojim pristaniščem in načrtovanim železniškim omrežjem edino in najkrajšo transportno pot, ki med Evropo in Kitajsko ne bo potekala po ruskem ozemlju; zato o strateški vrednosti tega projekta ni treba izgubljati besed, saj odpira evropskim državam v njihovem trgovanju večjo stabilnost in jim omogoča ne le stroškovno ugodnejši pristop, ampak jim zagotavlja tudi večjo varnost v trgovanju z državami Daljnega Vzhoda in Kitajsko: s to povezavo se namreč izloči tveganje, ki se drugače lahko vedno predvidi zaradi tradicionalno nepredvidljivih potez kremeljskih politično strateških načrtovalcev.

Ne gre zanemariti tudi posrednega učinka te povezave, saj bo ta gruzijska povezava lahko koristila tudi gruzijski sosedih, Ukrajini, ki se nahaja v sovražnem objemu svoje velike sosede. Ukrajina je leta 2015 prehitela ZDA in postala največja izvoznica koruze na Kitajsko, kamor izvažata tudi velike količine soje: tako bi lahko, če ne bo prišlo do novih zapletov z Rusijo, njen izvoz na Kitajsko potekal tudi preko nove gruzijske povezave in bi nenadoma postal povsem neodvisen od razpoložanja in strateško pogojenega nagajanja ruskih politikov¹¹.

Primer Gruzije nazorno kaže pozitivne učinke, do katerih pride ob zamenjavi diktatorskih in avtorskih režimov z demokratičnim sistemom in uspešnim uvajanjem vladavine prava v vsaki državi, ne glede na to, če se morda ta celo nahaja na občutljivem geostrateškem področju. Gruzija v novem notranjepolitičnem okolju tudi veliko lažje uspeva v svojih naporih za nadaljevanje demokratizacije družbe, vladavine prava, družbeno socialnih odnosov in izboljševanja sodelovanja tako z zvezo Nato, kot tudi z EU. Njena preobrazba pa vsebuje še neko zelo pomembno sporočilo: da je mogoče tudi na najbolj nevsiljiv način in brez pretresljivih notranjih konfliktov krepiti sodelovanje tudi v regijah, kjer je bilo v preteklosti kaj podobnega skoraj nemogoče pričakovati.

V resnici Gruzija s svojim vzgledom uspešne notranje reformacije tlakuje pot za prodor zahodnih vrednot in standardov na južni Kavkaz, torej v regijo, kjer teh v preteklosti ni bilo.

¹¹ V tej perspektivi je ruski "gusarski poseg" v Azovskem morju videti v strateško povsem drugačni luči in bi bil lahko že od samega začetka usmerjen proti morebitnim ukrajinskim povezavam s svojimi izvoznimi trgi, za katere bi lahko uporabljala gruzijsko pristanišče (op. avtorja).

marec 8, 2019

Gruzijski pristop lahko zato služi tudi drugim državam v regiji kot primer dobre prakse, ki tudi v realnem času ponazarja, kako lahko država, z odločnim zasukom v demokracijo in vključevanjem svojih gospodarskih in logističnih sektorjev, utrjuje svojo suverenost, pospešuje regionalno sodelovanje ter služi kot zanimiva in odlična "odskočna regija" za Evro azijsko sodelovanje. In to kljub temu, da jo iz sosesčine opazuje nezaupljiva, nevarna in velika soseda.

